

BOOKA.

Knjiga **029**

Edicija **Zapadno od sunca**

MIŠEL UELBEK
PLATFORMA

Naslov originala

MICHEL HOUELLEBECQ

PLATEFORME

Copyright © Michel Houellebecq & Editions

Flammarion, Paris, 2001.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

PREVOD S FRANCUSKOG

Zorica Banjac

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Booka

DIZAJN KORICA I PRELOM

Ivan Benussi

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2022.

Peto izdanje

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

PLAT FORMA

ROMAN

MIŠEL UELBEK

S FRANCUSKOG PREVELA
Zorica Banjac

BOOKA.

Što mu je život beznačajniji, to se čovek više za njega hvata; život tako postaje protest, osveta za sve proživljene trenutke.

Onore de Balzac

Prvi deo

TAJSKI TROPI

1

Moj otac je mrtav već godinu dana. Ne verujem u teoriju po kojoj čovek *stvarno odraste* nakon smrti svojih roditelja; čovek nikada *stvarno ne odraste*.

Nad starčevim kovčegom navirale su mi odvratne misli. Taj se lepo naživeo, stari pokvarenjak. Snalazio se kao neki paša. „Bio si švalerčina, budalino“, govorio sam u sebi razdragano, „gurao si svoju veliku kitu i u picu moje majke.“ Ipak, bio sam malo napet, to je izvesno. Čovek se ne suočava svakog dana sa smrću u porodici. Od bio sam da vidim leš. Četrdeset mi je godina, i već sam viđao leševe. Sada bih da to izbegnem. Što me je uvek sprečavalo da nabavim bilo kakvu domaću životinju.

Nisam ni oženjen. Imao sam za to prilike, nekoliko puta, ali uvek sam odustajao. Međutim, veoma volim žene. Taj celibat je nešto zbog čega se malo kajem u životu. A naročito je neprijatan zbog godišnjih odmora. Ljudi zaziru od muškaraca u izvesnim godinama koji su sami na odmoru. Pretpostavljaju da u njima ima mnogo egoizma i, bez sumnje, bar nešto malo poročnosti. Ne mogu a da im ne dam za pravo.

Posle sahrane sam otišao u kuću u kojoj je moj otac proživeo svoje poslednje godine. Telo je otkriveno pre nedelju dana. Po nameštaju i u uglovima soba nakupilo se nešto prašine; u ramu jednog prozora opazio sam paučinu. Vreme, to jest entropija i sve te stvari polako su zaposedale ovo mesto. Frižider je bio prazan. U plakaru u kuhinji bilo je uglavnom kesica s gotovom hranom *Weight Watchers*, kutija aromatizovanih proteina, energetske štapića. Tumarao sam besciljno prizemljem, grickajući keksić s magnezijumom. U kotlarnici sam

malo vozio sobni bicikl. Iako u podmaklim sedamdesetim, moj otac je fizički bio u daleko boljoj kondiciji nego ja. Radio je gimnastiku svakog dana, jedan sat intenzivno, preplivavao bazen po dužini dva puta nedeljno. Vikendom je igrao tenis, vozio bicikl s ljudima svojih godina. Sreo sam ih nekoliko u kapeli na sahrani. „Sve bi nas prestigao!“, uzviknuo je jedan ginekolog. „Bio je deset godina stariji od nas, a na uzbrdici od dva kilometra gubili smo ga ceo minut iz vida.“ „Oče, oče“, rekao sam sebi, „kako je velika bila tvoja taština.“ U levom uglu svog vidnog polja nazreo sam klupu za vežbanje grudnih mišića, i tegove. Načas sam sebi dočarao kretena u šortsu – lica izboranog, mada inače veoma nalik mome – kako napinje mišiće prsa, beznadežno se trudeći. „Oče“, rekoh u sebi, „oče, sagradio si svoju kuću na pesku.“ Nisam prestajao da okrećem pedale, ali sam bio sve zadihaniji, osećao već lagani bol u butinama. A bio sam tek na prvom nivou. Razmišljao sam ponovo o ceremoniji, svestan da sam ostavio izvanredan opšti utisak. Uvek sam glatko izbrijan, ramena su mi široka. Pošto sam oko tridesete godine počeo da ćelavim, odlučio sam da se ošišam sasvim kratko. Obično nosim sivo odelo, diskretne kravate, ne izgledam mnogo veselo. Sa svojom kratkom kosom, tankim okvirima naočara, namrštenim licem, i glave lagano nagnute da bih čuo *miks* hrišćanskih pogrebnih pesama, osećao sam se vrlo prijatno u toj situaciji – mnogo prijatnije nego na venčanju, na primer. Sahrane su očigledno moj fah. Prestao sam da okrećem pedale i lagano se iskašljao. Noć je padala na okolna polja. Pored betonskog postolja s ugrađenim kotlom, uočavala se smeđa mrlja, nemarno oprana. Tamo su pronašli mog oca, razbijene lobanje, u šortsu i dukserici *I love New York*. Smrt je nastupila tri dana ranije, prema mišljenju mrtvozornika. U krajnjem slučaju moglo se zaključiti da je u pitanju nesreća: mogao se okliznuti na mrlju od ulja, ili na ne znam šta drugo. Kad već govorim o tome, pod prostorije bio je savršeno suv, a lobanja probijena na nekoliko mesta. Malo mozga se čak rasulo po podu; više nego verovatno, u pitanju je bilo ubistvo. Kapetan Šomon, iz žandarmerije u Šerburu, trebalo je uveče da svrati do mene.

Vrativši se u salon upalio sam televizor, soni 16:9, s ekranom od 82 cm, sa *surroundom* i DVD čitačem. Na TF1 išla je epizoda *Kseno-ratnice*, jedne od mojih omiljenih serija. Dve veoma mišićave žene, odevene u metalne korsete i kožne mini suknje, izazivale su jednu drugu sabljama. „Tvoja vladavina je trajala predugo, Tagrata!“, uzvikivala je plavuša. „Ja sam Ksena, ratnica Zapadnih ravnica!“ Neko je zakucao na vrata. Utišao sam ton.

Napolju se spustila noć. Vetar je nežno ljuljao grane s kojih se cedila kiša. Neka devojka od dvadeset pet godina, severnoafričkog tipa, stajala je na ulazu. „Zovem se Ajša“, rekla je. „Spremala sam kod gospodina Renoa dva puta nedeljno. Došla sam da pokupim svoje stvari.“

„Pa dobro...“, rekao sam, „pa dobro...“ Napravio sam pokret koji je trebalo da znači dobrodošlicu, nešto nalik na takav pokret. Ušla je i bacila brz pogled na televizijski ekran: dve ratnice su se sada uhvatile u koštac, u blizini vulkana. Pretpostavljam da u prizoru ima nečeg uzbuđujućeg, za neke lezbijke. „Neću da vas uznemiravam“, reče Ajša, „samo pet minuta.“

„Ne uznemiravate me“, rekoh. „Zapravo, uopšte mi ne smetate.“ Klimnula je glavom kao da je razumela, oči su joj se na trenutak zadržale na mome licu. Verovatno je procenjivala fizičku sličnost s mojim ocem, možda da bi odredila stepen moralne sličnosti. Posle nekoliko sekundi ispitivanja okrenula se, pošla uza stepenice koje su vodile u sobe. „Ostanite koliko god vam je potrebno“, rekao sam prigušenim glasom, „ostanite koliko hoćete.“ Nije odgovorila ništa, nije zastala. Verovatno me nije ni čula. Seo sam ponovo na kanabe, iscrpljen od ovog upoređivanja. Trebalo je da joj predložim da skinu kaput. Ljudima se, normalno, ponudi da skinu kapute. Tada sam postao svestan da se u sobi osećala užasna hladnoća – vlažna i prodorna hladnoća, hladnoća podruma. Nisam umeo da upalim kazan u kotlarnici, nisam imao volje ni da pokušam. Otac mi je bio mrtav i trebalo je da odmah odem odavde. Prešao sam na FR3, baš na vreme da odgledam poslednju etapu „Pitanja za šampiona“. U trenutku kad je Nadež iz Val-Furea objavljivala Žilijenu Leperu da će uložiti

svoju šampionsku titulu u takmičenje i po treći put, Ajša se pojavila na stepenicama, s lakom putnom torbom na ramenu. Ugasio sam televizor i brzo krenuo ka njoj. „Uvek sam se mnogo divio Žilijenu Leperu“, rekoj joj. „Čak i kad ne poznaje osobenosti grada ili sela odakle je takmičar, uspeva da kaže neku reč o departmanu, užem regionu, zna bar nešto o njegovoj klimi, o prirodnim lepotama. A naročito poznaje život: takmičari su za njega ljudska bića, on zna za njihove teškoće, zna za njihove radosti. Nijedna sitnica iz svakodnevnog života takmičara nije mu ni strana ni mrska. Bez obzira na to ko je takmičar, on uspeva da ga navede da priča o svojoj profesiji, o svojoj porodici, o svojim strastima – konačno, o svemu onome što u njegovim očima može činiti život. Veoma često su takmičari članovi orkestra bleh-muzike, ili nekog hora, uključeni u organizovanje kakve lokalne svečanosti, ili posvećeni humanitarnim poslovima. U sali su često njihova deca. Iz emisije se uglavnom stiče utisak da su ljudi srećni. I sâm gledalac se oseća srećnijim i boljim. Zar nije tako?“

Gledala me je bez osmeha. Kosa joj je bila skupljena u punđu, lice blago našminkano, odeća skromna. Ozbiljna devojka. Oklevala je nekoliko trenutaka pre nego što će reći tihim glasom, malo promuklim zbog stidljivosti: „Mnogo sam volela vašeg oca.“ Nisam znao šta da joj odgovorim. Prvo mi se činilo čudnim, ali posle svega mogućim. Starac je verovatno imao šta da priča: putovao je u Kolumbiju, Keniju, ni sam više ne znam kuda sve. Imao je prilike da dvogledom posmatra nosoroge. Svaki put kad bismo se sreli, ograničavao se na to da bude ironičan zbog mog činovničkog statusa i sigurnosti koja je uz njega išla. „Fino si se situirao“, ponavljao je ne prikrivajući prezir. Čovek uvek ima problema s porodicom. „Učila sam za bolničarku“, nastavila je Ajša. „Ali pošto sam otišla od roditelja, bila sam prinuđena da radim po kućama.“ Lupao sam glavu da pronađem odgovarajući odgovor. Da li je trebalo da je pitam za cenu stanova u Šerburu? Konačno sam se opredelio za jedno „E, da...“, kroz koje sam pokušao da provučem izvesno razumevanje života. Kao da joj je to bilo dovoljno, uputila se ka vratima. Prilepio sam lice uz prozor da bih gledao njen folksvagen polo dok je pravio polukrug po blatnjavom

putu. Na FR3 davao se neki televizijski film iz seoskog života u XIX veku, s Čekijem Kariom u ulozi radnika na seoskom imanju. Između dva časa klavira, gazdina kćerka – gazdu tumači Žan-Pjer Mariel – dozvoljavala je izvesne slobode zavodljivom seljaku. Njihova stiskanja su se dešavala u štali. Zadremao sam u trenutku kad je Čeki Kario energično skidao njene organdinske gaćice. Poslednje čega se sećam je rez i krupan plan na nekoliko svinja.

Probudili su me bol i hladnoća; mora da sam zaspao u nezgodnom položaju, vratni pršljenovi bili su mi potpuno ukočeni. Snažno sam se zakašljao dižući se, a moj dah je ledenu atmosferu sobe ispunio parom. Čudnovato je bilo što se na televiziji prikazivao „Super ribolov“, emisija s TF1. Morao sam se znači probuditi, ili bar dostići nivo svesnosti dovoljan da aktiviram daljinski. Ništa od toga nije mi ostalo u sećanju. Večernja emisija bila je posvećena somovima, džinovskim ribama koje nemaju krljušt, a postali su vrlo česti u francuskim rekama zbog otopljanja. Izgleda da posebno vole okolinu nuklearnih centrala. Reportaža je nastojala da rasvetli neke mitove: odrasli somovi, istina je, dostižu tri do četiri metra. U Dromu je čak primećena vrsta duža od pet metara. Sve to nije bilo nimalo neverovatno. Bilo je, nasuprot tome, potpuno isključeno da te ribe pokazuju znake krvoločnosti, ili da napadaju kupače. Narodne praznoverice o somovima kao da se, na neki način, prenose i na one koji su se posvetili lovu na njih. Malo bratstvo ribara na somove loše je prihvaćeno unutar šire porodice ribolovaca. Oni zbog toga pate i želeli su da iskoriste emisiju kako bi popravili tu negativnu sliku. Naravno, nisu mogli da ponude gastronomske razloge. Meso soma, strogo gledano, nije za jelo. Ali reč je o lepom ribarenju, koje je istovremeno i razonoda i sport, pa stoga zaslužuje da ima više pristalica. Napravio sam nekoliko koraka po prostoriji ne uspevajući da se zagrejem. Nisam mogao da zamislim da spavam u očevom krevetu. Konačno sam se popeo da potražim jastuke i pokrivače, i smestio se manje-više udobno na kanabe. Isključio sam televizor baš kad se preko ekrana pojavio natpis „Demistifikovani som“. Noć je bila neprozirna. Tišina isto tako.

2

Sve ima svoj kraj, uključujući i noć. Iz gušterske letargije izvukao me je glas kapetana Šomona, jasan i prodoran. Izvinjavao se, nije imao vremena da svrati prethodne večeri. Predložio sam mu da popijemo kafu. Dok se voda grejala, on je postavio svoj laptop na kuhinjski sto i priključio štampač. Tako ću moći da pročitam i potpišem izjavu pre nego što odem. Promrmljao sam nešto kao odobravanje. Žandarmerija, zatrpana administrativnim poslovima, žalila je što nema dovoljno vremena da se posveti svojoj stvarnoj misiji – istrazi. To sam mogao da zaključim i iz raznoraznih televizijskih serija. On je to ovom prilikom temperamentno potvrdio. Eto jednog saslušanja koje je krenulo dobro, u atmosferi uzajamnog razumevanja. *Windows* je startovao uz kratak, veseo zvuk.

Smrt moga oca dogodila se uveče, ili tokom noći, 14. novembra. Tog dana sam radio. Radio sam i petnaestog. Očigledno, mogao sam da krenem kolima, ubijem oca i napravim *aller-retour* tokom noći. Šta sam radio te večeri, ili te noći 14. decembra? Po mom saznanju ništa, ništa značajno. U svakom slučaju, ništa što bih upamtio. Pa ipak, to se dogodilo pre manje od nedelju dana. Nisam imao stalnog seksualnog partnera ni stvarno intimnog prijatelja. U takvim okolnostima, čega da se sećam? Dani prolaze, i to je sve. Rastuženo sam pogledao kapetana Šomona. Voleo bih da mu pomognem, ili bar da mu usmerim istragu. „Proveriću u svojoj agendi...“, rekoh. Ne očekujem ništa od toga poteza. Čudno, postoji jedan broj mobilnog telefona pored datuma 14. novembar, ispod imena „Koralija“. Koja Koralija? Bila je čista koještarija ta agenda.

„Mozak mi je kao gomila izmeta...“, izustio sam sa zbunjenim osmehom. „Pa, ne znam, možda sam bio na otvaranju izložbe.“

„Otvaranje izložbe“, čekao je strpljivo, prstiju nadvijenih nekoliko centimetara iznad tastature.

„Da. Radim u Ministarstvu kulture. Ponekad pripremam dokumentaciju za finansiranje izložbi ili predstava.“

„Predstava?“

„Predstave... modernog baleta...“ Bio sam potpuno očajan, obuzet stidom.

„Zapravo, radite u sektoru kulture?“

„Da, tako je... Može se tako reći.“ Zagledao se u mene sa simpatijom, uozbiljeno. Imao je predstavu o tome da postoji kulturni sektor, nejasnu ali ipak predstavu. Morao je biti u prilici da sreće toliko raznih ljudi u svom poslu. Nijedan socijalni milje nije mu mogao biti potpuno stran. Žandarmerija je humanistička.

Potom je razgovor tekao gotovo normalno. Da li sam poznao neprijatelje svoga oca? Ne, ali ni prijatelje, ako ćemo pravo. U svakom slučaju, moj otac nije bio dovoljno važan da bi imao neprijatelje. Kome je mogla koristiti njegova smrt? Naravno, meni. Kada sam ga poslednji put posetio? Verovatno u avgustu. Nema nešto posebno da se radi u kancelariji u avgustu. Moje kolege su obavezne da tada idu na odmor, jer imaju decu. Ja ostajem u Parizu, igram se sam na kompjuteru i uzimam produženi vikend negde oko petnaestog. Eto okvira mojih poseta ocu. Zbilja, da li sam imao dobre odnose s ocem? Da i ne. Više ne, ali odlazio sam da ga obiđem jednom ili dvaput godišnje, što i nije tako loše.

Klimnuo je glavom. Osećao sam da se moje ispitivanje bliži kraju. Voleo bih da sam mu rekao nešto više. Osećao sam kako se u meni javlja nerazumna, abnormalna simpatija prema kapetanu Šomonu. On je već uključivao štampač. „Moj otac je bio pravi sportski tip“, izvalio sam odjednom. On podiže ka meni upitan pogled. „Ne znam...“, rekoh šireći ruke s očajanjem, „hteo sam samo da kažem da je bio pravi sportski tip.“ Uz jedan ljutiti gest, on otpoče štampanje.

Pošto sam potpisao izjavu, otpratio sam kapetana Šomona do vrata. „Svestan sam da sam nepouzdan svedok“, rekoš mu. „Svi svedoci su nepouzđani...“, odgovori on. Razmišljao sam neko vreme o tom aforizmu. Pred nama se prostirala bezgranična čamotinja polja. Kapetan Šomon je ušao u svoj pežo 305. Obaveštavaće me kako napređuje istraga. Za smrt direktnog srođnika dobija se, u javnim službama, trodnevni dopust. Mogao sam, prema tome, da se vratim i švrljam okolo, da probam lokalni kamember. Međutim, ja sam istog trenutka krenuo auto-putem za Pariz.

Poslednji dan dopusta proveo sam po raznim turističkim agencijama. Dopadaju mi se katalogi za godišnje odmore, njihova apstraktnost, način na koji sva mesta u svetu svode na jednu jedinu sekvencu, organičenu na moguću sreću koja će se doživeti, i na cenu. Posebno sam smatrao vrednim sistem zvezdica kojim se označava intenzitet sreće kojoj čovek ima pravo da se nada. Nisam bio srećan, ali cenim sreću, i nastavljao sam da joj težim. Prema Maršalovom modelu, kupac je razumna jedinka koja se trudi da dostigne najveće zadovoljstvo vodeći računa o ceni. Koplendov model pokazuje da se proces kupovine razlikuje u zavisnosti od kategorije proizvod/usluga (tekuća kupovina, promišljena kupovina, specijalizovana kupovina). Ali, prema modelu Bodrijar-Beker, smatra se da trošiti znači i proizvoditi simbole. U osnovi, osećao sam da mi je najbliži Maršalov model.

Po povratku na posao nagovestio sam Mari-Žan da mi je potreban godišnji odmor. Mari-Žan je moja koleginica; zajedno pripremamo materijale za izložbe, predstavljamo savremenu kulturu. Ona ima trideset pet godina, plavu i ravnu kosu, veoma svetle plave oči. O njenom intimnom životu ne znam ništa. U službenoj hijerarhiji zauzima položaj nešto viši od moga. Ali to je stvar koju ona radije previđa i stara se da u prvi plan istakne timski rad u okviru službe. Kad god nas poseti neka stvarno značajna ličnost – predstavnik Direkcije plastičnih umetnosti ili neki član ministarskog kabineta – ona insistira na tom pojmu tima. „Evo najznačajnijeg čoveka u našoj službi!“, uzvikuje tada, upadajući u moju kancelariju. „On žonglira

računovodstvenim bilansima i iznosima... Bez njega, bila bih potpuno izgubljena.“ Zatim počinje da se smeje. Značajni posetioci se smeju takođe, ili se bar smeju. Ja pokušavam da samog sebe vizuelno dočaram kao žonglera, ali u stvarnosti se zadovoljavam time da savladavam proste aritmetičke operacije. Iako Mari-Žan, precizno rečeno, ne radi ništa, njen posao je veoma složen. Ona mora da prati nova kretanja, mreže, tendencije. Pošto je odgovorna za kulturu, stalno joj preta opasnost da je osumnjiče za nepokretnost, tačnije rečeno, za nazadnjaštvo. To je opasnost od koje ona mora da se zaštititi, i da na taj način zaštiti instituciju. Zbog toga se redovno susreće s umetnicima, galeristima, direktorima revija, koji su, po meni, značajni. Njihovi telefonski pozivi održavaju je u stanju ushićenja, jer njena strast prema modernoj umetnosti jeste istinska. Ja nemam ništa protiv moderne umetnosti. Nisam neko ko zagovara „zanat“, niti sam za povratak tradiciji u slikarstvu. Zauzimam rezervisan stav, što i priliči šefu računovodstva. Estetička i politička pitanja nisu moj fah. Ne zavisi od mene da li će se izmisliti ili prihvatiti neki nov pravac, nov stav prema svetu. Odustao sam od te iluzije u isto vreme kad su mi se ramena pogrbila, kad je izraz moga lica počeo da biva setan. Prisustvovao sam mnogim izložbama, svečanim otvaranjima, uspesima koji se pamte. Moj zaključak, od sada pa nadalje, sasvim je jasan: umetnost ne može da promeni život. Bar ne moj.

Obavestio sam Mari-Žan o svojoj žalosti. Primila me je saosećajno, čak mi je položila ruku na rame. Moja molba za odmor izgledala joj je potpuno prirodna. „Potrebno ti je da staviš tačku, Mišel“, procenila je ona, „da se okreneš samom sebi.“ Pokušao sam da sebi predstavim predloženi postupak, i zaključio da je ona, bez sumnje, u pravu... „Sesilija će završiti preliminarni izveštaj umesto tebe“, nastavila je, „razgovaraću s njom o tome.“ Na šta je zapravo aludirala i ko je ta Sesilija? Prešao sam pogledom unaokolo, spazio jedan prednacrt zakačen na zid, i setio se. Sesilija je bila jedna debela riđa devojka koja je neprestano ždrala *kedberi* čokolade, a došla je na odeljenje pre dva meseca. Neka s ugovorom na određeno

vreme, ili stažista na društveno-korisnom radu, neko ko je, kad se sve uzme u obzir, prilično beznačajan. Baš uoči očeve smrti radio sam na predračunu budžeta za izložbu „Ruke uvis, mangupi!“, koja je trebalo da bude postavljena u januaru u Burg la Renu. Bile su to fotografije o policijskim brutalnostima, snimljene teleobjektivom u Ivleniu. Ipak, nije bio u pitanju čisto dokumentaran posao, pre se moglo govoriti o procesu teatralizacije prostora, s osvrtnom na različite policijske serije i uz citiranje delova iz *Los Angeles Police Departement*. Umetnik se opredelio za pristup navijača radije nego za socijalnu optužbu, što bi se najpre moglo očekivati. Sve u svemu, zanimljiv projekat, i ne mnogo skup ni komplikovan. Čak bi i idiot poput te Sesilije bio kadar da završi predračun budžeta.

Obično bih, po izlasku iz kancelarije, otišao jedan krug na pip-šou. Koštalo me je to pedeset franaka, ponekad i šezdeset, kad bi ejakulacija kasnila. Gledanje riba kako mešaju ispiralo mi je mozak. Kontradiktorne tendencije savremene video umetnosti, ravnoteža između zaštite kulturnog nasleđa i podrške živom stvaralaštvu... sve je to brzo nestajalo pred lakom čarolijom riba koje mešaju. Praznio sam mošnice nežnim milovanjem. U istom tom času Sesilija se kljukala čokoladnim kolačima u poslastičarnici pored Ministarstva. Motivacija nam je bila gotovo ista.

Vrlo retko sam unajmljivao salon, za pet stotina franaka. To se dešavalo kad mi s kitom nešto nije bilo u redu, kad je izgledala kao malo slepo crevo, zahtevno a nekorisno, koje se osećalo na sir; tada sam osećao potrebu da ga neka devojka uzme u ruke, da se oduševljava, makar lažno, snagom mog uda, bogatstvom njegove sperme. Bilo šta da sam radio, vratio bih se kući pre pola osam. Počinjao bih s „Pitanjima za šampiona“, čije sam snimanje programirao na video-rikorderu. Zatim bih se prebacio na domaće vesti. Kriza ludih krava me slabo interesovala, hranio sam se pretežno pireom *mousline* sa sirom. Veče je tako proticalo. Nije mi bilo loše, imao sam dvadeset osam kanala. Oko dva sata posle ponoći ubijao bih se turskim muzičkim komedijama.

Nekoliko dana je tako prošlo, relativno mirno, pre nego što me kapetan Šomon ponovo pozvao telefonom. Stvari su mnogo napredovale, našli su mogućeg ubicu, bilo je to čak i više od pretpostavke – zapravo, čovek je priznao. Organizovaće rekonstrukciju zločina kroz dva dana. Želim li da joj prisustvujem? O da, rekao sam, da!

Mari-Žan mi je čestitala na toj hrabroj odluci. Govorila je o obavezama koje nameće žalost, o rodbinskim vezama. Koristila je društveno prihvatljive izraze, izvučene iz ograničenog kataloga opštih mesta, ali to nije bilo važno: osetio sam da mi se obraća saosećajno, što je bilo čudno, i bilo je lepo. Žene ipak imaju osećanja, rekao sam sebi dok sam ulazio u voz za Šerbur. Čak i u poslu one teže da uspostave sentimentalne odnose, teško se kreću u svetu lišenom osećajnosti, to je atmosfera u kojoj im nije lako da se opuste. One pate od te boljke, rubrika „Psiho“ u *Mari-Kler* na to ih stalno podseća; bilo bi bolje kad bi jasno razlikovale profesionalno i osećajno. Ali, to im ne uspeva – rubrika „Svedočenja“ u *Mari-Kler* to postojano potvrđuje. U visini Ruana, ponovo sam se vratio elementima one afere. Veliko otkriće kapetana Šomona jeste da je Ajša održavala „intimne odnose“ s mojim ocem. Koliko često, na kom nivou? Nije ništa znao o tome, a to se pokazalo i nepotrebnim za nastavak njegove istrage. Jedan od Ajšine braće brzo je priznao da je došao da „zatraži objašnjenje“ od starca, da je razgovor krenuo lošim tokom, i da ga je ostavio mrtvog na betonskom podu u ložionici.

Rekonstrukciju zločina je u principu trebalo da vodi istražni sudija, suv i strog čovečuljak u flanelskim pantalonama i tamnoj polo majici, lica izobličene od stalne grimase razdražljivosti. Ali kapetan Šomon se brzo nametnuo kao pravi ceremonijal-majstor. Žustar i živahan, sačekivao je učesnike, upućivao svakome poneku reč dobrodošlice, smeštao ga gde treba. Delovao je veoma srećno. Bio je to njegov prvi slučaj ubistva, a rešio ga je za manje od nedelju dana; u toj odvratnoj i banalnoj priči on je bio jedini pravi junak. Prikovana za stolicu, očigledno izmučena, Ajša je jedva digla pogled kad sam ušao. Namerno je odvrćala pogled od mesta na kom se nalazio njen brat. Ovaj je, opkoljen dvojicom žandarma, tvrdoglavo zurio u

pod. Ličio je na obično malo đubre. Nisam osećao ni najmanju simpatiju prema njemu. Podigavši glavu, sreo je moj pogled i očigledno me identifikovao. Znao je moju ulogu, morali su ga upozoriti: prema njegovim sirovim shvatanjima, ja sam imao pravo na osvetu, bio sam onaj ko svodi krvne račune svoga oca. Svestan odnosa koji su se uspostavljali među nama, zurio sam u njega ne skrećući pogled. Puštao sam da me, polako, obuzima mržnja, lakše sam disao: bio je to prijatan i snažan osećaj. Da sam imao oružje, ubio bih ga bez oklevanja. Ubiti to malo đubre – nije mi izgledalo samo kao čin nemarnosti, već i kao dobročiniteljski, pozitivan potez. Jedan žandarm je kredom obeležio obrise na tlu i rekonstrukcija je počela. Prema optuženom, stvari su bile proste: tokom rasprave on se iznervirao, gurnuo je snažno mog oca, ovaj je pao unazad, i razbio lobanju o pod. U panici, ovaj je odmah pobjegao.

Naravno, lagao je, i kapetan Šomon nije imao nikakvih problema da to dokaže. Pregled lobanje žrtve očigledno je ukazivao na bes: bilo je tu brojnih uboja, verovatno nanetih udarcima noge. Lice mog oca bilo je, sem toga, udarano o pod, praktično sve dok mu jedno oko nije izletelo iz duplje. „Ne znam više“, izustio je optuženi, „bio sam besan.“ Posmatrajući njegove nervozne ruke, usko i zlo lice, čoveku nije bilo nimalo teško da u to poveruje: uradio je ono bez predumišljaja, verovatno izluđen udarcem lobanje o tlo i prizorom prve krvi. Sistem njegove odbrane bio je jasan i uverljiv, mogao bi se skoro provući na sudu: nekoliko godina uslovno, ne više. Kapetan Šomon, zadovoljan kako je proteklo popodne, spremao se za zaključak. Digao sam se sa stolice i krenuo ka jednoj zastakljenoj niši. Veče je padalo: za nekoliko ovaca zauvek se gasio dan. I one su bile glupe, možda gluplje nego Ajšin brat. Ali nikakva nasilna reakcija nije bila programirana u njihovim genima. Poslednje večeri svog života blejale su od straha, srčani ritam im se ubrzavao, nogama su beznadežno batrgale; zatim je dolazio pucanj iz pištolja, njihov život je oticao, tela su im se pretvarala u meso. Razišli smo se uz nekoliko stisaka ruke. Kapetan Šomon mi je zahvalio na prisustvu.

Sutradan sam opet video Ajšu. Po savetu agenta za nekretnine, odlučio sam da temeljno očistim kuću pre prvih posetilaca. Dao sam joj ključeve, a ona me je otpratila do stanice Šerbur. Zima je zavladała na pašnjacima, pramenovi magle su se gomilali iznad živica. Ništa nije bilo lako među nama. Ona je poznavala polne organe moga oca, što je stvaralo pomalo nepriličnu intimnost. Sve je to bilo, uopšteno gledano, iznenađujuće: ona je delovala kao ozbiljna devojka, a moj otac nije nimalo ličio na zavodnika. Morao je, ipak, posedovati neke crte, izvesnu privlačnost koju ja nisam umeo da vidim. Čak mi je sad, u stvarnosti, bilo teško da se setim i crta njegovog lica. Ljudi žive jedni pored drugih kao goveda. Jedva uspevaju, s vremena na vreme, da podele flašu alkohola.

Ajšin folksvagen se zaustavio na staničnom trgu. Činilo mi se da bi bilo dobro reći neku reč pre rastanka. „Pa dobro...“, rekao sam. Posle nekoliko sekundi obratila mi se potmulim glasom: „Napustiću ovaj kraj. Imam prijatelja koji može da mi nađe posao konobarice u Parizu. Tamo ću nastaviti školovanje. U svakom slučaju, moja porodica me smatra kurvom.“ Promrlljao sam nešto u znak odobravanja. „U Parizu ima više ljudi...“, odvažio sam se najzad bojažljivo. Dobro sam razmislio, ali to je bilo sve što sam mogao da kažem o Parizu. Krajnja ogoljenost ove replike nije je, izgleda, obeshrabrila. „Nemam šta da očekujem od svoje porodice“, nastavila je s obnovljenim besom. „Ne samo što su siromašni već su i budale. Pre dve godine moj otac je išao na hodočašće u Meku. Od tada, iz njega ništa više ne može da se istera. A moja braća još su gora: podržavaju uzajamno sopstvene gluposti, zalivaju njuške anisovcem tvrdeći, istovremeno, da su čuvari prave vere, i dozvoljavaju sebi da me tretiraju kao kurvu zato što više volim da radim nego da se udam za nekog govgnara sličnog njima.“

„Tačno je, u celini gledano, muslimani nisu nešto izuzetno...“, izustio sam s nelagodom. Uzeo sam svoju putnu torbu i otvorio vrata. „Mislim da ćete se vi izvući...“, promrlljao sam neubedljivo. Imao sam u tom trenutku viziju emigrantskog talasa kao sistema krvnih sudova koji se šire Evropom. Muslimani su se tu pojavljivali

kao ugrušci koji se lagano resorbuju. Ajša me je posmatrala, sumnjičavo. Hladnoća se uvlačila u kola. Racionalno gledano, uspeva sam da osećam izvesnu privlačnost prema vagini muslimanke. Pomalo na silu, nasmešio sam se. Nasmešila se i ona, s više iskrenosti. Dugo sam joj stezao ruku, osećao sam toplinu njenih prstiju, nastavio sam da je stežem dok nisam osetio kako krv lagano bije u udubljenju zglavka. Na nekoliko metara od kola okrenuo sam se da joj lagano mahnem. Ipak je to bio neki susret, ipak, na kraju, nešto se dogodilo.

Smestivši se u vagon pomislio sam da je trebalo da joj dam nešto novca. A možda i ne, to je moglo biti loše protumačeno. U tom trenutku sam, čudno, prvi put postao svestan da ću uskoro biti bogat čovek, zapravo – relativno bogat. Prenos sa računa mog oca već je obavljen. Što se ostalog tiče, prodaju kola poverio sam vlasniku jedne garaže, prodaju kuće agenciji za nekretnine. Sve se sredilo na najprostiji način. Vrednost ovih dobara utvrđena je po zakonima tržišta. Bilo je tu, naravno, cenkanja: deset odsto na jednoj i na drugoj strani, ali ne više. Procenat poreza takođe nije bio nikakva misterija. Dovoljno je bilo pogledati malu brošuru, vrlo dobro urađenu, koju je štampala Uprava poreskih prihoda.

Nema nikakve sumnje da je moj otac u nekoliko navrata namestavao da me isključi iz nasledstva. Konačno je odustao od toga. Verovatno je rekao sebi da tu ima previše komplikacija, previše procedure, a rezultat ostaje neizvestan (jer nije lako isključiti iz nasledstva svoju decu, zakon vam pruža samo vrlo ograničene mogućnosti; male bitange ne samo što vam zagorčavaju život, već se kasnije okoriste i svim onim što ste vi, uz najveće napore, mogli zgrnuti). Morao je sebi reći, nakon svega, da od toga nema nikakve koristi – jer zašto bi uopšte brinuo šta će se desiti posle njegove smrti. Eto kako je morao rezonovati, po mom mišljenju. Bitno je bilo da je stara budala mrtva i da ću ja prodati kuću u kojoj je proveo poslednje godine. Prodaću isto tako tojotu lend kruzer, koja mu je služila za prevoz pakovanja vode evijan iz šerburškog Casino Géanta. Šta bih ja, koji živim u blizini Botaničke bašte, mogao da

radim s tojotom lend kruzer? Mogao bih da prevozim u njoj raviole à la ricotta s pijace Muftar, i to je skoro sve. Što se tiče nasljedstva direktnih srodnika, uslovi za prenos nisu preterano strogi – čak i ako emotivne veze nisu bile preterano jake. Kad se odbije porez, moglo bi se nakupiti oko tri miliona franaka, a to je predstavljalo petnaest mojih godišnjih plata. To je takođe ono što se neki nekvalifikovani radnik mogao nadati da će zaraditi u Zapadnoj Evropi tokom celog svog radnog veka; nije to bilo tako loše. Moglo se početi s izvlačenjem iz ovog života. Moglo se bar pokušati.

Kroz nekoliko nedelja ću, naravno, dobiti pismo iz banke. Voz se približavao Bajeu i mogao sam već da zamislim tok razgovora. Službenik iz moje filijale konstatovaće da na mom računu postoji znatan pozitivni saldo, izraziće želju da se nađemo – kome nije potreban, u izvesnom trenutku života, *partner za plasiranje novca*? Pomalo nepoverljiv, ja ću, verovatno, želeti da se usmerim ka sigurnim opcijama. On će dočekati ovu reakciju – tako čestu – s lakim osmehom. Većina investitora-početnika, oni dobro znaju, sigurnost pretpostavlja dobiti. Često su se sprdali s tim u banci, među kolegama. Kad je reč o čuvanju nasljedstva, izvesne zrele osobe ponašaju se kao početnici. Sa svoje strane, on će pokušati da moju pažnju zaustavi na malo drugačijem scenariju – ostavljajući mi, naravno, vremena za razmišljanje. Zašto ne bih delimično investirao – dve trećine mojih prihoda, na primer – u plasman bez iznenađenja, a s manjim приходima? I zašto ne bih, poslednju trećinu, uložio u neki malo neizvesniji plasman, ali s realnim šansama za valorizaciju? Nakon nekoliko dana, znao sam to, prikloniću se njegovim argumentima. Njega će osokoliti moje prihvatanje, spremiće dokumenta blistajući od oduševljenja – i naše rukovanje, u trenutku kad se budemo rastajali, biće iskreno srdačno.

Živeo sam u zemlji koju je obeležio staloženi socijalizam, u kojoj je posedovanje materijalnih dobara bilo zagarantovano strogim zakonodavstvom, u kojoj je bankarski sistem bio zaštićen snažnim državnim garancijama. Sem ako se sâm ne usudim da prekoračim granice zakonitog, nije trebalo da se bojim ni malverzacija ni

stečajnih prevara. U stvari, nisam više imao mnogo briga; nisam ih, istinu govoreći, nikad stvarno ni imao: posle ozbiljnih studija, koje nikad nisu bile briljantne, brzo sam se usmerio ka državnom sektoru. Bilo je to sredinom osamdesetih godina, na početku modernizovanja socijalizma, u vreme kad je čuveni Žak Lang širio sjaj i slavu državnih kulturnih institucija. Moja plata, kad sam se zaposlio, bila je sasvim pristojna. A zatim sam ostario, prisustvujući, bez uzbuđenja, uzastopnim političkim promenama. Bio sam učtiv, korektan, cenili su me i pretpostavljeni i kolege. Budući da nisam posebno zapaljivog temperamenta, uspeo mi je da ne stvorim prave neprijatelje. Veče je padalo na okrug Lisijea. Zašto na poslu nikad nisam ispoljavao strast koja bi se mogla uporediti s onom koju ima Mari-Žan? Zašto nisam nikad, šire gledano, pokazao pravu strast za bilo čim u svom životu?

Ni sledećih nekoliko nedelja nisu mi donele odgovor na ovo. A onda sam, ujutro 23. decembra, seo u taksi za aerodrom Roasi.

3

I eto, sad stojim tu, sâm, kao neki idiot, na nekoliko metara od šaltera *Novih granica*. Subotnje je jutro, u vreme praznika. Roasi je bio prepun, kao i obično. Čim dobiju nekoliko dana slobode, žitelji Zapadne Evrope jure na drugi kraj globusa, prelaze pola sveta avionom, ponašaju se bukvalno kao begunci iz zatvora. Ne zameram im zbog toga: i sâm se spremam da uradim isto.

Moji snovi su mediokritetski. Kao svi žitelji Zapadne Evrope, i ja želim da *putujem*. Prate to i teškoće: jezička barijera, prevozna sredstva, rizici od krađe i pljačke; ako bih stvari opisao u najgrubljim crtama, rekao bih da ja u osnovi želim da *upražnjavam turizam*. Svako ima snove kakve može da ima; moj san je da beskrajno dugo povezujem „Ljubavne ture“ sa „Vatrometom boja“ i „Uživajanjem *à la carte*“ – da navedem samo teme iz tri kataloga *Novih granica*.

Odmah sam se odlučio za kružnu turu, ali sam se prilično kolebao između „Ruma i salse“ (ref. CUB CO 033, 16 dana/14 noćenja, 11.250 franaka u dvokrevetnoj sobi, doplata za jednokrevetnu sobu 1.350 franaka) i „Tajskih tropa“ (ref. THA CA 006, 15 dana/13 noćenja, 9.950 franaka u dvokrevetnoj sobi, doplata za jednokrevetnu sobu 1.175 franaka). Zapravo, više me je privlačio Tajland; ali prednost Kube bila je što je to jedna od poslednjih komunističkih zemalja, verovatno ne zadugo. Postoji tu faktor privlačnosti režima koji je na putu nestajanja, neka vrsta političke egzotike, ukratko. Na kraju, ipak Tajland. Treba priznati da je reklamni tekst u brošuri bio lukavo sročeno, u stanju da zavede osrednji duh:

„Ture su organizovane s daškom avanture, vodiće vas od bambusa na reci Kvaj, do ostrva Koh Samui, da bi se završile u Koh Fi Fi, s pogledom na pučinu, posle božanstvenog prelaska kroz klanac Kra. Veoma cool putovanje kroz trope.“

Tačno u trenutku kad otkucava osam sati i trideset minuta, Žak Majo bučno zatvara vrata svoje kuće na bulevaru Blanki, u XIII arondismanu, opkoračuje svoj skuter i počinje put kroz glavni grad, od istoka ka zapadu. Pravac: sedište *Novih granica*, Bulevar Grenel. Svakog drugog dana on poseti tri ili četiri svoje agencije: „Donosim najnovije kataloge, skupljam poštu i merim temperaturu“, objašnjava ovaj vlasnik, sav u pokretu, kao na oprugama, postojano unakarađen neverovatnom šarenom kravatom. Time, po sopstvenom mišljenju, daje podstrek prodavcima. „Posle toga te agencije povećaju promet“, objašnjava on smeškajući se. Očigledno padajući na njegov šarm, novinarka *Kapitala* čini korak dalje u divljenju: „Ko bi mogao predskazati, 1967. godine, da će malo udruženje koje je oformila šačica studenata, imati takav uzlet?! Svakako ne one hiljade demonsternata koje su defilovale, u maju '68, ispred prve agencije *Novih granica*, na Trgu Denfer-Rošro, u Parizu. 'Našli smo se na dobrom mestu, naspram televizijskih kamera', seća se Žak Majo, bivši izviđač i katolik levičar, koji je prošao kroz Nacionalnu uniju francuskih studenata. Bio je to prvi reklamni potez ovog preduzeća, s imenom za koji je inspiracija nađena u govoru Džona Kenedija o 'novim granicama' Amerike.“

Vatreni liberal Žak Majo borio se s uspehom protiv monopola *Er Fransa*, za demokratizaciju vazdušnog saobraćaja. Odiseja njegovog preduzeća – koje je postalo, za nešto više od trideset godina, prva francuska putnička agencija – fascinirala je ekonomske časopise. Kao *FNAC*, kao *Klub Mediterane*, i *Nove granice* su rođene zajedno s civilizacijom rasonode; i mogle su simbolizovati novo lice modernog kapitalizma. Godine 2000, prvi put, industrija turizma postala je, po poslovnim rezultatima, vodeća grana svetske privrede. Iako su zahvalili samo prosečnu fizičku spremnost, programi „Tajski tropi“ bili

su svrstani u kategoriju „avanturističkih tura“: tu se podrazumeva raznovrstan smeštaj (običan, standardni, prvoklasni); broj učesnika ograničen je na dvadeset, kako bi se obezbedila što bolja kohezija grupe. Spazio sam, u jednom trenutku, kako se približavaju dve veoma slatke crkinje, s rancima na leđima; počeo sam da priželjkujem da su odabrale istu turu; zatim sam skrenuo pogled i krenuo da podignem svoj vaučer. Let je trajao nešto više od jedanaest sati.

Putovati danas avionom, s bilo kojom kompanijom, na bilo kojoj liniji, znači isto što i biti tretiran kao govno tokom čitavog leta. Zgrčen na nedovoljnom, gotovo smešno malom sedištu, s kojeg je nemoguće ustati a da se ne podignu svi susedi u redu, čovek je od početka suočen sa serijom zabrana koje stjuardese izriču nakon što navuku lažan osmeh. Čim uđete u avion, prvi zadatak im je da se dokopaju vašeg ličnog prtljaga, da bi ga zatvorile u prtljažnik, kome nećete imati pristupa, ni uz kakav izgovor, sve do sletanja. Tokom celog leta one se zatim trude da uvećaju broj zajebancija kojima će vam se onemogućiti bilo kakvo micanje, svaka aktivnost, sem onih koje se nalaze na organizovanom spisku dozvoljenih radnji: konzumiranje gaziranih pića, američki filmovi, kupovina proizvoda *duty-free*. Stalni osećaj opasnosti, koji hrane mentalne slike avionskih nesreća, i nametnuta nepokretnost u ograničenom prostoru izazivaju tako jak stres da ponekad putnik i umre usled srčanog udara na dugim letovima. Posada se trudi da taj stres dignu na još viši nivo, zabranjujući vam da se protiv njega borite uobičajenim sredstvima. Lišen cigareta i čitanja, čovek je, takođe, sve češće lišen i alkohola. Hvala bogu, drolje još uvek ne praktikuju pretresanje do gole kože; kao iskusan putnik, dakle, znao sam da treba da priprelim mali pribor za preživljavanje: nekoliko komada *nicopata* od 21 mg, tablu tableta za spavanje, pljosku s *južnjačkom utehom*. Utonuo sam u mutan san u trenutku kad smo nadletali bivšu Istočnu Nemačku.

Probudila me neka težina na ramenu, i topao dah. Gurnuo sam svog suseda s leve strane na njegovo sedište, bez naglih pokreta;

nežno je zagroktao, ali nije otvorio oči. Bio je to visok klippan, tri-desetih godina, svetlokestenjaste kose, kratko ošišane u krug; nije izgledao ni nesimpatično ni zlobno. Delovao je čak gotovo dirljivo, umotan u svetloplavo ćebe, koje daje kompanija, sa svojim krupnim šakama fizičkog radnika položenim na kolena. Podigao sam džepnu knjigu koja mu je pala pored nogu: neki govnerski anglosaksonski bestseler, izvesnog Frederika Forsajta. Već sam bio pročitao jedno delo te budale, puno hvale za Margaret Tačer i grangi-njolskih opisa SSSR-a kao *imperije zla*. Pitao sam se kako li se taj snašao posle pada Berlinskog zida. Prelistao sam njegov novi opus: po svemu sudeći, ulogu loših momaka sad su preuzeli crveno-mrki i srpski nacionalisti; eto čoveka koji je u toku s aktuelnim zbiva-njima. Što se tiče njegovog omiljenog junaka, dosadnog Džejsona Monka, taj je ponovo postao službenik CIA-e, koja se, za ovu prili-ku, povezala s čečenskom mafijom. „E, baš divno!“ rekao sam sebi, vraćajući knjigu na kolena svog suseda, „lep je taj moral autora anglosaksonskih bestselera!“ Mesto do kojeg je u knjizi stigao bilo je obeleženo trostruko presavijenim papirom, u kojem sam prepo-znao poziv *Novih granica*: upravo sam se, znači, upoznao sa svojim prvim kompanjonom na putovanju. Čestit momak, bio sam u to siguran, svakako manje egocentričan i neurotičan nego ja. Bacio sam pogled na ekran na kojem je bila označena maršruta leta: ve-rovatno smo preleteli Čečeniju, ako smo je uopšte preleteli; spolj-na temperatura bila je -53°C , visina 10.143 metra, lokalno vreme 00:27 h. Nova mapa je usledila posle ovih podataka: nadletali smo Avganistan. Kroz avionsko prozorsko okno nije se videlo ništa sem potpunog mraka. U svakom slučaju, talibani su već sigurno spa-vali, i kiselili se u svojoj prljavštini. „Laku noć, talibani, laku noć... Sanjajte lepe snove“, prošaputao sam pre nego što sam progutao i drugu tabletu za spavanje.